

Preek 21 augustus 2016

Ds Richard Vissinga

Numeri 23, 1-12 en Matteüs 21, 1-9

Lieve gemeente van onze Heer Jezus Christus,

We zijn er voor zover we het weten al aan gewend, maar het zou ons voortdurend moeten schokken, dat de synagoge hier in onze stad onder permanente politiebewaking staat.

Net zoals het schokt als zogenaamde voetbalsupporters bij een wedstrijd van Ajax buitengewoon kwetsende spreekwoorden aanheffen, althans voor wie de geschiedenis kent: Joden aan het gas!

Het is afschuwelijk dat in Amsterdam Joden zich niet meer veilig voelen. Ze lopen zonder keppeltje op hun hoofd op straat en durven zich nauwelijks meer als Jood kenbaar te maken.

Het ronduit verbijsterend als je kennis neemt van wat in de loop van de eeuwen Joden is aangedaan. Het is een lange lijst van dreigingen, brandstichtingen, vervolgingen, pogroms, uitlopend op de vernietiging van zes miljoen Joden in de tweede wereldoorlog. En het is even verbijsterend dat het antisemitisme telkens weer opleeft.

Wat is dat toch voor een vreemd verschijnsel, dat uit alle volkeren dat ene volk, het Joodse volk het zo zwaar te verduren heeft gekregen en nog heeft?

Ja, je kunt zeggen dat de kerk hier debet aan is. Die heeft eeuwenlang de Joden gezien als degenen die Jezus aan het kruis gebracht hebben. En daarbij riepen: zijn bloed kome over ons en onze kinderen.

Maar het zijn vandaag de dag Marokkaanse jongeren, die hier in Nederland Joden het leven zuur maken.

Je kunt zeggen, dat de stichting van de staat Israel in 1948 de hele Arabische wereld heeft gemobiliseerd tegen de Joden.

Maar het antisemitisme bestaat al zo lang. Al ver voordat de kerk ontstond.

Je kunt zeggen dat er een psychologisch-culturele oorzaak is. Dat ieder volk een zondebok nodig heeft. Die de schuld kan krijgen van alles wat er fout gaat. Zoals misoogsten, overstromingen, economische tegenwind.

Wat de oorzaken ook mogen zijn: er bestaat sinds mensenheugenis een spanning tussen het Joodse volk en de andere volkeren.

Die spanning komen we volop tegen in de Bijbel.

Denk aan de Farao in Egypte, die op een zeker moment gelast dat alle pasgeboren joodse jongetjes gedood moeten worden. Door de vindingrijkheid van zijn moeder wordt Mozes in een biezen mandje in de Nijl gelegd. Daar wordt hij uit gered, opgevoed aan het hof van de Farao en later de leider, die zijn volk wegvoert uit Egypte.

Denk aan het Bijbelboek Esther, waarin verteld wordt van de plannen van Haman om het joodse volk uit te roeien. Hoe Esther op aangeven van haar oom Mordechai dat uiteindelijk weet te verhinderen.

Denk aan Daniël en zijn vrienden, die weigeren zich neer te buigen voor de vreemde koning en daarom eerst in een brandende oven worden geworpen, maar niet verbranden. En later in een leeuwenkuil worden geworpen, maar niet worden verscheurd.

Zojuist hoorden we in de lezing van Numeri 23 een korte passage uit de geschiedenis van Balak en Bileam. Daarin gaat het om die spanning tussen Israël en de volkeren.

Natuurlijk gaat het daarin ook om de vraag hoe je omgaat met de weerstanden waar je op stuit op je levensweg, die zo vaak de trekken heeft van een woestijnreis.

De weerstanden die binnen in je leven, de moeite om met veranderingen om te gaan, het verlangen om het liefst alles bij het oude te laten en de angst voor het nieuwe.

En de weerstanden die van buiten af op je toekomen. Laten we zeggen het leven, dat je niet alleen geluk en voorspoed brengt, maar ook tegenslag en ongeluk.

De dichter Jan Willem Schulte Nordholt heeft de geschiedenis samengevat in het volgende gedicht.

De koning stuurt zijn knechten naar Bileam, de profeet
om te zeggen wat hij moet zeggen, om te zeggen wiens brood hij eet.

Bileam zou het wel willen, ze leggen zijn tafel vol goud,
van opwinding staat hij te trillen, als hij zich nu eens verstitout
om te doen wat God heeft verboden?

Hij overstemt de stem binnenin; hij kiest voor het goud van de goden,
hij roept: dat is naar mijn zin.

Daar rijdt hij tussen de heuvels, op zijn ezel naar 's konings land.

Maar God houdt nog altijd de teugels in zijn onzichtbare hand.

De ezel weet meer dan zijn meester, hij blijft op het bergpad staan
en als Bileam woedend mag wezen, en hoe hard hij ook mag slaan,
de ezel is niet te bewegen, hij staat waar hij staat.

En dan ineens gaat hij spreken tegen de domme, luidruchtige man:
waarom sla je mij, zegt hij, zie je die witte engel daar niet?

En de man, met trillende knieën spert de ogen open en ziet
de engel, het zwaard getrokken staat op het smalle pad.

Dan beseft hij, dodelijk geschrokken, welk gevaar hij gelopen had.

En de engel zegt: je mag reizen naar het land van de koning.

Maar weet dat God je het woord zal wijzen, want je bent Gods eigen profeet.

Na een lange woestijntijd wil Israël het beloofde land binnentrekken. Dat gebeurt niet zonder slag of stoot. Edom weigert de doortocht. De koning van Moab, Balak ziet met lede ogen aan, dat Israël een andere route kiest.

Over dit volk worden onheilspellende verhalen verteld. Bovendien zijn ze met een gigantisch aantal.

Ze eten ons arm, het zijn allemaal economische vluchtelingen.

Vandaar dat hij om meer dan één reden via Bileam de macht van Israël probeert te breken.

Bileam is een beroepsprofeet uit het Overjordaanse.

Wie Bileam vervloekt, is vervloekt; wie hij zegent is gezegend.

Het salaris dat hem wordt aangeboden vertelt wat hij waard is: een vorstelijk honorarium.

Vreemd genoeg weigert Bileam aanvankelijk mee te gaan, hij wil er een nachtje over slapen.

Blijkbaar beseft hij dat hij met vuur speelt. Hij wil er zijn vingers niet aan branden.

Pas wanneer Balak voor de tweede maal een beroep op hem doet, gaat hij mee.

God heeft inmiddels toestemming gegeven. Op voorwaarde dat hij alleen zal zeggen wat God hem in de mond legt. Wat de profeet 's nachts te verstaan heeft gekregen wordt de volgende dag werkelijkheid.

Israel is Gods volk. Uit alle volkeren heeft God dit ene volk uitgekozen. Niet omdat het met kop en schouders boven de andere volkeren uitsteekt. Of omdat het kan bogen op grote prestaties.

Nee, het is in vergelijking met de grootmachten van die tijd een klein, nietig en onbeduidend volk. God heeft dit volk uitgekozen, omdat hij aan dit volk wil laten zien wie Hij is, de God van alle mensen, de schepper van hemel en aarde, bron van eeuwig licht en eindeloze liefde. De God die juist oog en hart heeft voor het kleine en kwetsbare. Zo is Israel Gods volk.

Daarom zegent Bileam Israel driemaal in plaats van een vloek uit te spreken.

Balak is woedend, natuurlijk. Hoe graag Bileam zijn salaris ook wil incasseren, hij spreekt de woorden die God hem ingeeft.

Als het er op aankomt staat God het niet toe dat zijn volk wordt uitgeroeid. Hij laat niet varen de werken van zijn handen, om het wat ouderwets te zeggen. Hij laat niet los wat eenmaal zijn hand begon.

Daarbij bedient God zich van wonderlijke middelen. Hier schept hij zich een ezelin tot spreekbuis. Aan dit spreken vooraf lezen we dat de ezelin ziet; hij ziet de engel, de bode van de Heer, met zwaard en al.

De profeet, de ziener blijkt stekeblind. Ziet voorbij aan het geheim van Israel. Ziet enkel wat voorhanden is: zijn vorstelijke beloning. De ezelin echter zet zich schrap.

Tot driemaal toe weigert Bileam dit signaal op te pakken. Brengt zichzelf in gevaar: de engel heeft zijn zwaard reeds getrokken.

Bileam spreekt de woorden die God hem ingeeft, bevestigt feitelijk de zegen, het geheim ooit aan Abraham, aan Israel geschonken: het geheim van God die anders is, van God bij wie de laatsten de eersten worden, in wiens ogen moordenaars genade vinden en goddelozen worden gerechtvaardigd.

God die zichzelf trouw is, genade voor recht laat gelden en zo opnieuw en telkens weer toekomst schenkt.

Een wonderlijk middel waarvan God zich bedient. Het doet denken aan wat mensen soms ervaren. Dat er iemand is, die net op het goede moment je ervan weerhoudt om verder te gaan op die heilloze weg die je hebt gekozen. Die je een halt toeroept. Wat kan dat een grote weerstand oproepen. Maar soms ook dankbaar stemmen. En tot het besef leiden, dat het God was, die jou terugriep.

Hier is het een ezelin, een sprekende ezelin, die Bileam de ogen en de oren opent voor de engel, die hem de juiste woorden ingeeft.

Het is geen grote stap van deze ezelin naar de ezelin, waarop Jezus Jeruzalem binnenrijdt.

Oude profetenwoorden komen tot leven; diepe verlangens roept hij wakker.

De mensen die er getuige van zijn spreiden hun mantels voor hem uit en leggen takken op de weg.

Ze roepen Hosanna! Gezegend die daar komt in de naam van de Heer. Hosanna!

Maar net als voor Bileam moeten hun ogen geopend worden voor wat hier gebeurt.

Deze Zoon van David zal straks zijn handen zegenend opheffen over alle mensen en heel deze wereld ... vanaf een kruis!

Zo vertelt een cartoon, een afbeelding uit de eerste eeuw, gevonden in Pompeï: een muurschildering van een man met een ezelskop, hangend aan een kruis. Daarnaast staat een mens in aanbidding met de tekst: Anaxamēnos aanbidt zijn god.

Een muurtekening die het besef schenkt dat de weg die Jezus, die God met ons in deze wereld gaat, ons mensen vreemd is.

God blijft trouw aan wat Hij eenmaal is begonnen is. Trouw aan zijn liefde voor Israël.

Trouw aan deze unieke zoon van Israël, zijn Eniggeborene.

Daar, aan het kruis waaraan Jezus sterft, lijkt zijn liefde onder alle haat ten onder te gaan; de haat van Joden en heidenen samen. Maar met zijn dood is het niet afgelopen.

Een oude traditie vertelt dat Jezus, toen hij stierf, in de onderwereld, in het rijk van de dood de overwinning van de liefde heeft uitgeroepen.

En in zijn opwekking uit de dood bevestigt God zijn eeuwige liefde. Voor heel deze wereld. Voor alle mensen. Voor Israël en Moab. Voor u en voor mij.

Daarvan leven wij, vandaag en al onze dagen.

In de naam van de Vader en de Zoon en de Heilige Geest.

Amen